

Zygmunt Zbyrowski

Pasternak i Majakowski : historia znajomości

Studia Rossica Posnaniensia 37, 361-368

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PASTERNAK I MAJAKOWSKI. HISTORIA ZNAJOMOŚCI

PASTERNAK AND MAYAKOVSKY. THE HISTORY OF AN ACQUAINTANCESHIP

ZYGMUNT ZBYROWSKI

ABSTRACT. Both eminent Russian poets shared much, although they also differed considerably. Peers, they debuted almost simultaneously as Futurists, though their personal contacts began with a conflict within the Futuristic milieu. They were poets-urbanists, but Mayakovsky was captivated by urban civilization as well as ethical and social phenomena, while Pasternak was fascinated with municipal parks. Their acquaintanceship consisted of mutual attraction and recognition, especially for their early, pre-revolutionary works. After the revolution Mayakovsky attempted to draw Pasternak into his organizational initiatives and publication undertakings. Pasternak's protests led to conflicts and a severance of ties. Despite the deterioration in their relations, Pasternak was deeply touched by Mayakovsky's suicide.

Zygmunt Zbyrowski, Warszawa – Polska.

Może się wydawać, że dwóch wybitnych poetów rosyjskich XX wieku wszystko powinno różnić i dzielić: pochodzenie, środowisko społeczne i artystyczne, ideologia, wreszcie treść i forma ich poezji. Majakowski był prowincjuszem z niezamężnej rodziny, Pasternak wywodził się z elity artystycznej Moskwy. Majakowski uchodził za piewce rewolucji i ustroju radzieckiego, Pasternak miał opinię pisarza opozycyjnego.

W rzeczywistości sprawa była bardziej złożona. Obydwoj należeli do tworzącego się w Rosji w latach 10. ruchu futurystycznego¹. Jednak byli związani z różnymi jego odłami: Pasternak z „Centryfugą”, Majakowski z kubofuturystami. Między tymi ugrupowaniami dochodziło do nieporozumień i zadrażnień. Stosunek Pasternaka do futuryzmu zależał od jego osobistych i twórczych kontaktów z Majakowskim. O ich początkach tak wspominał:

Оказалось, вид молодого человека, сверх ожидания, был мне знаком по коридорам Пятой гимназии, где он учился двумя классами ниже, и по кулуарам симфонических, где он мне попадался на глаза в антрактах².

¹ З. Збыровски, *Футуристический эпизод Бориса Пастернака*, [w:] *Literatura rosyjska przełomu XIX i XX wieku*, Gdańsk 1998, s. 109–119; Л. Флейшман, *Фрагменты футуристической биографии Пастернака*, „Slavica Hierosolymitana” 1979, nr 4, s. 79–113.

² Б. Пастернак, *Люди и положения*, [w:] tegoż, *Воздушные пути. Проза разных лет*, Москва 1983, s. 453. Dalej w tekście: *Люди и положения...* i stronica.

Jeszcze przed zawarciem znajomości osobistej Pasternak pozostawał pod silnym wrażeniem wierszy Majakowskiego. On też najsilniej spośród futurystów oddziałął na Pasternaka w początkowym okresie jego twórczości³. Debiutowali prawie równocześnie. Zbliżało ich to, że byli poetami miasta, choć pociągały ich w nim różne aspekty⁴. Majakowskiego urzekło wielkie miasto swoją cywilizacyjną nowoczesnością (dynamika życia miasta, domy, ulice, tramwaje), Pasternaka interesowała przyroda miejska, przedmieścia, parki, ogrody, zmiana pór roku, zjawiska atmosferyczne. Tak to dowcipnie skomentował sam Majakowski: „Ну что же. Мы действительно разные. Вы любите молнию в небе, а я – в электрическом уюте (*Люди и положения...*, s. 456). Przez kilkanaście lat utrzymywali bliskie, nawet serdeczne, przyjazne kontakty, bardzo wzajemnie się cenili. Mimo to nigdy nie przeszli na zwracanie się do siebie w osobistej formie „ty”, zawsze korzystali z oficjalnego „wy”.

Autor *Obłoku w spodniach* był autentycznym, programowym, konsekwentnym futurystą. Natomiast Pasternaka prawie wszystko różniło i dzieliło z tym ruchem. Znalazł się w nim przypadkowo⁵. Jest to jeden z paradoksów życia literackiego Rosji lat 1910. Chciał w okresie debiutu uchodzić za futurystę. Jednak jego pojmowanie futuryzmu było niezwykle, subiektywne. Dzielił futurystów na właściwych i rzekomych. Kryterium podziału był stosunek do formy. Do prawdziwych futurystów poza sobą zaliczał centrifugistów, egofuturystów oraz Chlebnikowa i – z zastrzeżeniami – Majakowskiego oraz Konstantego Bolszakowa. Za oszukańczych futurystów uważał wszystkich pozostałych⁶. Z nazwiska wymieniał tylko Wadima Szerszeniewicza. Niewątpliwie kierował się motywem osobistym. Z prawdziwym futuryzmem kojarzył takie wartości, jak liryzm oraz postulat doskonałości wykonania. Przypisywał futuryzmowi to, co charakteryzowało jego własną twórczość, i to, co w niej cenil.

Jego naturalne otoczenie (m.in. rodzina) było nastawione niechętnie do futuryzmu⁷. Jemu też bliżej było początkowo do symbolistów, a z czasem do akmeistów (Anny Achmatowej i Osipa Mandelsztama). Tak to oceniają badacze⁸. W pierw-

³ M. D j u r c i n o v, *Pasternak et Maiakovski*, „Europe – Revue litteraire mensuelle”, mars 1983, s. 67–76.

⁴ Е.Е. М и р е ц к а я, *Маяковский и Пастернак 1910–20-х годов*, [w:] *Быть знаменитым некрасиво... Пастернаковские чтения*, вып. 1, Москва 1991, s. 209; И. Р о з а н о в, *Борис Пастернак*, [w:] tegoż, *Русские лирики. Очерки*, Москва 1929, s. 103–131; G. R e a v e y, *First Essay Towards Pasternak*, „Experiment” 1930, (October), s. 14–17.

⁵ M. S e n d i c h, *Boris Pasternak a reference guide*, New York (1993), *Introduction*, s. 14–15.

⁶ Б. П а с т е р н а к, *Вассерманова реакция*, [w:] *Борис Пастернак об искусстве*, Москва 1990, s. 124.

⁷ V. M a r k o v, *Russian Futurism. A History*, Berkeley–Los Angeles 1968, s. 13; Е. П а с т е р н а к, *Б. Пастернак. Материалы для биографии*, Москва 1989, s. 173; А.Л. П а с т е р н а к, *Воспоминания*, Мюнхен 1983, s. 224–225.

⁸ Z. Z b y r o w s k i, *Borys Pasternak. Życie i twórczość*, Bydgoszcz 1996, s. 57–64; M. S e n d i c h, dz. cyt., s. 11.

szym jego zbioru obok elementów futuryzmu widoczne są oddziaływania symbolizmu. Utrzymywał też osobiste kontakty z czołowymi poetami tego kierunku (Andrzej Bieli, Walery Briusow, Jurgis Baltrusajtis). Futuryzm mógł go pociągać jako część artystycznego modernizmu, jednego z kierunków poszukiwań estetycznych. Znalazł się w tym środowisku raczej ze względów praktycznych, taktycznych.

Dotyczyło to przede wszystkim planów wydawniczych. W almanachu eklektycznego (choć bliskiego futuryzmowi) modernistycznego kółka poetyckiego „Liryka” opublikował Pasternak pierwsze wiersze. Przeznaczając je do wydawnictw futurystycznych, przypuszczalnie podporządkowywał je oczekiwaniom wydawców. Robią one wrażenie ćwiczeń formalnych, próby pióra utrzymanej w obcej manierze estetycznej. Dzięki „Liryce” wydał też swój debiutancki tomik *Blźniak w chmurach*. Po rozpadzie tego kółka powstała 1 marca 1914 r. umiarkowane futurystyczna „Centryfuga” z Mikołajem Asiejewem, Sergiuszem Bobrowem i Pasternakiem.

Przynależność do „Centryfugi” ustawiła Pasternaka na pozycji przeciwnika Majakowskiego. Tak to później wspominał:

Перспектива ссоры с человеком, уже однажды поразившим меня и привлекавшим из-дали все более и более, несколько меня не удивила. В этом и состояла вся оригинальность новаторства. Рождение „Центрифуги” сопровождалось всю зиму нескончаемыми скандалами. Всю зиму я только и знал, что играл в групповую дисциплину, только и делал, что жертвовал ей вкусом и совестью⁹.

Między „Centryfugą” a kubofuturystami z „Hilei” doszło do ostrego konfliktu.

Zaczął się od wrogiej wymiany zdań między Pasternakiem i Szerszeniewiczem. Na wyrażane przez obu antagonistów poglądy i oceny rzutowały rozgrywki grupowe i różnice postaw wewnątrz ruchu futurystycznego. Szerszeniewicz w anonimowej recenzji bardzo ostro, nawet agresywnie, ocenił debiut Pasternaka w „Liryce”. Nazwał go nudnym naśladowcą, zarzucił mu, że okradł dziewięciu poetów (w tym jego). Pasternak w rewanżu zaatakował Szerszeniewicza w artykule *Reakcja Wassermana*, zamieszczonym w „Rukonogu”¹⁰.

Ten później opublikował poważną, krytyczną, choć w sumie raczej umiarkowaną opinię o debiucie książkowym Pasternaka¹¹. Pochwalił go za poszukiwanie nowych dróg w poezji, rozszerzenie tematyki i słownictwa poetyckiego, natomiast zganił za nieuzasadnione łączenie neologizmów z archaizmami oraz mitologii z motywami współczesnego miasta. Wnioski były negatywne. Zdaniem Szerszeniewicza braki wyraźnie przeważają nad osiągnięciami. Krytyk wydobył pewne rzeczywiste słabości debiutu początkującego poety.

Pasternak natomiast podpisał wraz z Asiejewem, Bobrowem i Ilią Zdaniewiczem opublikowany w marcu 1914 r. w „Rukonogu” ostry atak na kubofuturystów,

⁹ Б. П а с т е р н а к, *Охранная грамота*, [w:] tegoż, *Воздушные пути. Проза разных лет*, Москва 1983, s. 260. Dalej w tekście: *Охранная грамота...* i strona.

¹⁰ Б. П а с т е р н а к, *Вассерманова реакция*, „Руконог”, Москва 1914.

¹¹ В. Ш е р ш е н е в и ч, [рец.] *Близнеца в тучах*, „Свободный журнал” 1914, 11 (ноябрь), s. 134–135.

w tym na Szerszeniewicza¹². Ci słusznie poczuli się obrażeni. Zostali nazwani zdrajcami, renegatami, samozwańcami, tchórzami i paseistami. Zarzucono im, że zorganizowali trust „niedołęgów rosyjskich”. W odpowiedzi opublikowali list podpisany przez Majakowskiego, Szerszeniewicza i Bolszakowa. Domagali się w nim spotkania na neutralnym terenie w celu wymiany poglądów i wyjaśnienia wzajemnych stosunków.

Takie były przyczyny i okoliczności początku osobistych kontaktów Pasternaka i Majakowskiego. Spotkanie odbyło się w końcu maja 1914 roku w kawiarni przy Arbacie. „Centryfugę” reprezentowali Bobrow, Pasternak i Wadim Kuszner, natomiast kubofuturystów – Majakowski, Szerszeniewicz i Bolszakow. Rozmowę prowadzili Bobrow i Szerszeniewicz. Nie uzgodniono stanowisk i poglądów, lecz „Centryfuga” przeprosiła swoich przeciwników. Pasternak tak podsumował wyniki rozmowy:

Враги, которых мы должны были уничтожить, ушли непогранными. Скорее условия выработанной мировой были унижительны для нас (*Охранная грамота...*, s. 263).

Pasternaka i Majakowskiego cała ta kłótnia zupełnie nie interesowała. Ważniejsze było nawiązanie kontaktów, osobiste poznanie się. Przy bezpośrednim zetknięciu okazało się, że są nawzajem urzeczeni swoimi osobowościami i twórczością¹³. Już na drugi dzień spotkali się ponownie w greckiej kawiarni przy Bulwarze Twerskim. Majakowski czytał fragmenty swojego dramatu *Włodzimierz Majakowski*, który wywarł silne wrażenie na Pasternaku. Ten ostatni wspominał:

Я слушал, не помня себя, всем перехваченным сердцем, затая дыханье. Ничего подобного я раньше никогда не слышал [...] Собственно, тогда с бульвара я унес его всего с собою в свою жизнь (*Охранная грамота...*, s. 264).

Jednak ich dalsze stosunki okazały się bardzo złożone i w zasadzie nie zależały od sytuacji wewnątrz ruchu futurystycznego. Pasternak nie przyjmował krańcowości futuryzmu i szybko zrezygnował z narzuconych sobie eksperymentów formalnych. Obu poetów różniły zasadnicze założenia estetyczne. Pasternaka, poetę wykształconego i kulturalnego, odrzucał futurystyczny antyestetyzm. Nie mógł negować spuścizny kulturalnej i smaku artystycznego. Nie interesowały go próby stworzenia nowego języka poetyckiego. Nie cenił czysto formalnych wartości, uważał, że forma winna podporządkowywać się treści.

Obaj poeci uznawali wzajemnie swój talent poetycki, interesowali się wczesną twórczością, lecz od początku nie wszystko wzajemnie u siebie akceptowali. Pasternak usiłował oderwać Majakowskiego od futuryzmu. Nawet wydawało mu się, że może się to udać. Tak to później wspominał:

¹² Н. А с е е в, С. Б о б р о в, И. З д а н е в и ч, Б. П а с т е р н а к, *Грамота*, „Руконог”, Москва 1914, s. 31–32.

¹³ Н. П о п л ю й к о - А н а т о л ь е в а, *Цель творчества – самоотдача. Этуд о Пастернаке, поэте и человеке*, „Грани” 1958, № 37, s. 128–159.

Я заговорил о футуризме и сказал, как чудно было бы, если бы он теперь все это гласно послал к чертям. Смеясь, он почти со мной согласился (*Охранная грамота...*, s. 271).

Dzięki Majakowskiemu i Asiejewowi Pasternak zapoznał się i nawiązał osobiste kontakty z pięcioma siostrami Siniakowymi. Prowadziły one coś w rodzaju salonu artystycznego przy Małej Polance. Interesowały się sztuką i posiadały pewne talenty artystyczne. Należały do środowiska cyganerii zbliżonej do futuryzmu. Oksana została mużą, ukochaną i żoną Asiejewa. Nadzieją był przez pewien czas zauroczony Borys, co inspirowało go twórczo i owocowało wierszami miłosnymi. Zadeedykował jej swój drugi zbiorek *Ponad barierami*.

Mimo świadomego i konsekwentnego odcinania się Pasternaka od futuryzmu i poetyki Majakowskiego w wierszach tego okresu widoczne są jeszcze ich wpływy. Chętnie też szukał osobistych kontaktów z autorem *Obłoku w spodniach*. W grudniu 1915 roku odwiedził go w Piotrogradzie. Spotkanie było bardzo sympatyczne, byli prawie nierozłączni, czytali sobie wzajemnie swoje wiersze. Podobnie podczas pobytu z żoną w Berlinie w 1922–1923 roku Pasternak spośród całej kolonii rosyjskiej najchętniej spotykał się z Majakowskim, który również wówczas przebywał w stolicy Niemiec.

W pierwszej połowie lat dwudziestych Pasternak dążył do rozszerzenia swych związków literackich poza środowisko futurystyczne zorganizowane w „Lefie”. Jego rola w tej grupie jest niejednoznaczna. Formalnie do niej nie należał, lecz uczestniczył w spotkaniach redakcyjnych oraz imprezach towarzyskich i współpracował z czasopiśmem „Lef”, publikował w nim swoje wiersze. Majakowski bez jego wiedzy i zgody wykorzystywał jego nazwisko w różnych swoich inicjatywach. Prowadziło to do konfliktów i kłótni:

Маяковский извещал, что поставил меня на свою афишу вместе с Большаковым и Липскеровым, но также и с вернейшими из верных [...] Я почти радовался случаю, когда впервые как с чужим говорил со своим любимцем и, приходя во все большее раздраженье, один за другим парировал его доводы в свое оправданье (*Охранная грамота...*, s. 274).

Motywy podtrzymywania przez niego więzi z futurystami są niejasne, gdyż ich program ideowy i artystyczny był mu całkowicie obcy. Również praktyczną realizację tego programu oceniał wyłącznie negatywnie, nazywając ją pseudosztuką. Prawdopodobnie o rodzaju kontaktów decydowały osobiste sympatie. Również pewne porewolucyjne utwory liryczne Majakowskiego, np. poemat *O tym*, mogły zawierać wartości cenione przez niego. Bliskie mu były motywy szukania swojego miejsca w rzeczywistości porewolucyjnej, o czym może świadczyć poemat liryczny *Wzniosła choroba*.

Charakterystyczne jest to, że zamieścił go właśnie w „Lefie”. Towarzyszyły temu pewne perypetie i komplikacje. Rzecz w tym, że redakcja robiła trudności, nie przyjęto tekstu bez zastrzeżeń, zorganizowano „komisję” dla jego oceny. Poemat Pasternaka zamieszczono w piątym numerze za 1924 rok. Środowisko lefowskie i krytyka lat dwudziestych uznały utwór za dowód odchodzenia Pasternaka od liryki

kameralnej i podejmowania tematyki społeczno-politycznej. Rzeczywiście przez pryzmat świadomości jednostki ukazuje autor wielkie problemy współczesności. Podobnie jak *O tym* i *Kocham* Majakowskiego oraz *Dygresja liryczna* Asiejewa, poemat Pasternaka odzwierciedla prawidłowości rozwoju ówczesnej poezji rosyjskiej, jej wątpliwości, rozterki i poszukiwania tak ideowe, jak też artystyczne.

W styczniu 1925 r. Pasternak uczestniczył jako gość w konferencji „Lefu”, mimo swego negatywnego stosunku do tej grupy. Szczególnie niepokoiła go gotowość Majakowskiego i Asiejewa do ustępstw ideowych wobec władzy. Tymczasem Majakowski usiłował przeciągnąć go na swoją stronę. Pasternak jednak w sporze wewnątrz „Lefu” opowiedział się przeciw większości popierającej Majakowskiego, lecz jednocześnie, mimo rozbieżności programowych, cały czas utrzymywał poprawne stosunki towarzyskie z Majakowskim i Asiejewem.

Przypuszcza się, że powstanie poematu *Lejtnant Szmidt* może być wynikiem oddziaływania środowiska „Lefu”, zarówno ze względu na swoją rewolucyjną tematykę, jak też poszukiwania i eksperymenty formalne. Jednak mimo tematyki i wymowy ideowej swoich poematów rewolucyjnych Pasternak nie zbliżył się do lewicy, zachował polityczną powściągliwość. Część ówczesnej krytyki literackiej starała się odciągnąć go od futurystów i „Lefu”. Właśnie wówczas zapoczątkowano w opinii literackiej przeciwstawianie Pasternaka Majakowskiemu.

Okolo 1927 roku Pasternak musiał ostatecznie wyjaśnić i rozstrzygnąć swoje stosunki ze środowiskiem „Lefu”, które ciągle były niedookreślone. Mimo przyjaznych kontaktów z Majakowskim i Asiejewem nie było między nimi zgody w kwestiach ideowych i artystycznych. Pasternak zorientował się, że „Lef” zmierza w kierunku nie do zaakceptowania dla niego. Środowisko skupione wokół Majakowskiego proponowało podporządkowanie poglądów i twórczości sprawie rewolucji, ujednoczenie i obniżenie poziomu poetyki i stylu poetyckiego. To było tak zasadniczo sprzeczne z postawą i poglądami Pasternaka, że musiało doprowadzić do zerwania. Żywe były też nadal stare różnice programowe, szczególnie stosunek do tradycji i wartości kulturalnych.

Powstanie „Nowego Lefu” niczego nie zmieniło. Zaangażowanie Pasternaka, zwłaszcza w sprawach wydawniczych, było niezdecydowane. Był ostrożny, nieufny, choć uczestniczył w spotkaniach i publikował w „Nowym Lefie”. Coraz bardziej jednak rozczarowywał się. Sytuacja dojrzała do oficjalnego zerwania.

Pasternak podjął szereg kroków. Ze względu na stare przyjaźnie nie chciał skandalu, pragnął się rozejść spokojnie. Musiał jednak działać szybko i stanowczo, gdyż redakcja „Nowego Lefu” bez jego zgody posługiwała się jego nazwiskiem. Nie opublikowano jego listu do Majakowskiego w tej sprawie. Jednak mimo zastrzeżenia stosunków nie traktowano tego z obu stron jako przejawu osobistej wrogości. W tym czasie Majakowski podarował Pasternakowi egzemplarz poematu *Dobrze* z osobistą przyjazną dedykacją.

Jednak mimo obustronnych gestów dobrej woli w kwietniu 1928 roku doszło do ostatecznego zerwania. Pasternak stale liczył, że uda się wyjaśnić nieporozumienie

nia, przeczekać najgorszy okres i ponownie się zbliżyć. Również Majakowski nie zmienił swego przyjaznego stosunku do Pasternaka. Zresztą od początku i przez cały czas obydwaj nie akceptowali wzajemnie wszystkiego w swej twórczości. Pasternak nie uznawał wartości porewolucyjnej twórczości Majakowskiego. Oto jak ją oceniał:

За вычетом предсмертного и бессмертного документа *Во весь голос*, позднейший Маяковский, начиная с *Мистерии-буфф*, недоступен мне. До меня не доходят эти неуклюже зарифмованные прописи, эта изощренная бессодержательность, эти общие места и избитые истины, изложенные так искусственно, запутанно и неостроумно. Это, на мой взгляд, Маяковский никакой, несуществующий (*Люди и положения...*, s. 456–457).

Wysoko cenił wczesną lirykę:

Я очень любил раннюю лирику Маяковского. На фоне тогдашнего паясничания ее серьезность, тяжелая, грозная, жалующаяся, была так необычна. Это была поэзия мастерски вылепленная, горделивая, демоническая, и в то же время безмерно обреченная, гибнущая, почти зовущая на помощь (*Люди и положения...*, s. 454).

Majakowski zaś nie lubił poematów Pasternaka i również preferował jego twórczość przedrewolucyjną:

Он не любил *Девятьсот пятого года* и *Лейтенанта Шмидта* и писанье их считал ошибкою. Ему нравились две книги – *Поверх барьеров* и *Сестра моя, жизнь* (*Люди и положения...*, s. 451).

W końcu lat dwudziestych Pasternak pracował nad autobiograficznym *Listem żelaznym*. W utworze tym zrywał nie tylko ze swoim otoczeniem literackim, lecz również z romantyczną koncepcją poety. W tym kontekście ważne miejsce miał zająć wiersz o Majakowskim. Pełnił on rolę dedykacji na egzemplarzu zbiorku *Siostra – moje życie*, który Pasternak podarował Majakowskiemu w 1922 r. Wiersz nie był pierwotnie przeznaczony do publikacji. Autor pisał w nim:

И вы с прописями о нефти?
 Теряясь и оторопев,
 Я думаю о терапевте,
 Который вернул бы вам гнев.
 Я знаю ваш путь неподделен,
 Но как вас могло занести
 Под своды таких богаделен
 На искреннем вашем пути?¹⁴

Wiersz ten odrzuciła redakcja miesięcznika „Krasnaja now’” i Pasternak nie włączył go do przerobionego zbiorku *Ponad barierami*.

Ważnym wydarzeniem i głębokim przeżyciem stała się dla Pasternaka samobójcza śmierć Majakowskiego. Mimo ochłodzenia osobistych stosunków w ostatnim

¹⁴ Б. П а с т е р н а к, *Маяковскому*, [w:] tegoż, *Стихотворения и поэмы в 2-х томах*, т. 2, Ленинград 1990, s. 234.

czasie był to dla niego ogromny cios. Wydarzenie to okazało się silnym bodźcem dla zastanowienia się nad przebiegiem ich przyjaźni. Temu problemowi poświęcił około jednej trzeciej *Listu żelaznego* (*Охранная грамота...*, s. 259–284). Pewne swoje ówczesne odczucia skorygował jednak w *Szkicu do autobiografii*, napisanym ćwierć wieku później. Z perspektywy czasu poświęcił Majakowskiemu zaledwie 10 stron i podszedł do stosunków z nim z dużym dystansem uczuciowym.

Nie ulega wątpliwości, że przez kilkanaście lat obu poetów łączyła wzajemna fascynacja i uznanie. Jednak mimo wzajemnego przyciągania się ich znajomość obfitowała w wiele burzliwych epizodów. Majakowski bronił Pasternaka przed atakami, znał na pamięć i chętnie recytował wiele jego wierszy, lecz pociągały go w nich głównie walory formalne, nie zaś filozoficzne lub uczuciowe. Pasternak zauroczony osobowością i wczesną twórczością Majakowskiego nie akceptował jego porewolucyjnej działalności i poezji i sądził, że marnuje on swój talent na propagandę.

Różnice w rozumieniu istoty twórczości artystycznej prowadziły do spięć, których nie udawało się załagodzić, mimo prób Pasternaka skłonnego do kompromisu. Majakowski nie był obojętny dla Pasternaka, był stale obecny w jego życiu, a później pamięci. W poezji byli krańcowymi przeciwieństwami, lecz właśnie dzięki temu uzupełniali się wzajemnie i przyciągali.

Pasternak w swoich wspomnieniach konsekwentnie negował lub pomniejszał wzajemną bliskość, odcinał się zwłaszcza od twórczych związków, podkreślał raczej różnice. Zauważał coraz większy dystans:

Прошло много лет, в течение которых мы встречались дома и за границей, пробовали дружить, пробовали совместно работать, и я все меньше и меньше его понимал (*Охранная грамота...*, s. 276).

Odcinanie się od związków z Majakowskim szczególnie rzuca się w oczy w *Szkicu do autobiografii*:

Между нами никогда не было короткости. Его признание преувеличивают. Его точку зрения на мои вещи искажают (*Люди и положения...*, s. 451).

Trudno wyrokować, jak rozwinęłyby się stosunki obu poetów, gdyby Majakowski żył jeszcze kilkadziesiąt lat. Można jednak przypuszczać, że oddaliliby się jeszcze bardziej, podobnie jak Pasternak z Asiejewem, z którym kiedyś byli bardzo zaprzyjaźnieni. Od lat dwudziestych utrzymywali tylko poprawne kontakty. Z całą pewnością Pasternak dążyłby do zgody, ale nie za wszelką cenę i nie kosztem zdrady własnych ideałów i wartości. Takiej postawy dowiódł całym swoim życiem i swoją twórczością.